

ALT BAŐLIKLAR

- Kompozisyonun Tanımı
- Kompozisyonun Hayatımızdaki Yeri ve Önemi
- Kompozisyon Örnekleri
- Kompozisyon Çeşitleri
 - Sözlü Kompozisyon

KOMPOZİSYONUN TANIMI

Dilimize Fransızcadan giren kompozisyon (composition) kelimesi **“Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi”**, **“Öğrencilere duygu ve tasarımlarını sıraya koyup açık ve etkili bir biçimde anlatmalarını öğretmek amacıyla güden ders, bu dersle ilgili çalışma, tahrir, kitabet.”** anlamlarında kullanılmaktadır.

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İçinde yaşadığımız dünya, bütün canlılara ve özellikle de insanoğluna ihtiyaçlarını bir **düzen** içinde karşılayabilecekleri bir yaratılışla sunulmuştur. *Etrafımıza dikkatlice baktığımızda her şeyin bir düzenin parçası olarak karşımıza çıktığını görürüz.* Canlıların buldukları ortamların uyumları, mevsimler, Dünyamızın da içinde bulunduğu Güneş galaksisinin işleyişi, doğumlar, ölümler, renkler, kokular vs. hep bu düzenin parçası olarak karşımıza çıkar. **Dolayısıyla dünyamızın (hayatın) işleyişindeki temel unsur "düzen"dir.**

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İşte Kompozisyon genel manada insanoğlunun hayata bir düzen içinde bakabilme becerisidir. Bir makine intizamıyla işleyen bu düzenin bir parçası olabilmesi ve onun sürdürülmesine katkıda bulunabilmesidir. *İnsan, bunları yapabildiği zaman daha mutlu ve huzurlu olacaktır.*

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Bugün dünyanın önemli problemlerine bakıldığında insanoğlunun içine doğduğu bu *düzene aykırı davranışlarının* temel sebep olduğu görülmektedir. İnsanın hırsları, aç gözlülükleri tabiatın temel işleyişini bozmakta ve var olan düzeni yok etmektedir. **"Küresel ısınma"** dediğimiz günümüzün en büyük ve en tehlikeli probleminde bu aç gözlülüğü çok açıkça görebiliriz. İnsanoğlu, bile bile yarattığı kirlilikle dünyanın düzenini bozmakta, bu da tehlikeli bir şekilde dünyamızı yok olma tehdidiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Yine insanı diğer canlılardan ayıran temel bir özellik olan **“estetik duygusuna”** da kompozisyon, yani bir düzen hâkimdir. Bu manada kompozisyon, *“Resim, mimari, heykel, musiki ve edebiyat gibi değişik sahalarda, çeşitli şeylerin belirli bir düzen içeriğinde bir araya getirilmesidir.”*

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Yine insanı diğer canlılardan ayıran temel bir özellik olan "estetik duygusuna" da kompozisyon, ya *mimari, heykel, müzik* bir düzen içeriğinde

Renkler ancak bir ressamın duyuş ve düşünüşüyle bir tabloda, bir düzen içerisinde sunulduğunda bizi etkiler. Aynı şekilde bir yığın *demir kum, çimento, tuğla* ancak bir mimarın ellerinde bir binanın düzenli parçaları olduğunda hoşumuza gider, bize faydalı olur.

"Resim,
in belirli

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Düzensizlik, insan hayatında bir karmaşa, huzursuzluk ve mutsuzluk yaratır. Düzenin hâkim olmadığı toplumlarda, huzur ve mutluluk aramak da boşunadır. ***Bu bir orkestrada her sanatçının çalgısını istediği gibi, istediği zaman ve istediği tonda çalmasına benzer.*** Böyle bir durumda tabiidir ki, orkestradan insanların hoşuna gidecek sesler değil olsa olsa gürültü çıkacak ve herkes de bu gürültüden rahatsız olacaktır. Ancak sanatçılar bir düzen içinde melodiler oluşturduklarında insanların **“güzellik duygusuna”** hitap edebilirler ve dinlenirler.

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İşte dersimizin esas konusu olan **"edebî kompozisyon"** da öncelikli olarak, *"duygu, düşünce, istek ve meramların yazılı ve sözlü olarak bir plan dâhilinde ve bir düzen içerisinde aktarılabilme alışkanlığı ve becerisidir."* Bu bir bakıma güzel sanatların da bir kolu olarak kabul edilmektedir. Çünkü düzenin hâkim olduğu herşeyde insan estetiğini harekete geçiren bir durum söz konusudur. **Öyleyse güzel konuşmak ve güzel yazmak da bir sanattır.** Bu sanatta başarılı olmanın birinci şartı düşüncelerini bir düzen içerisinde aktarabilmektir.

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İnsanın düşüncelerini bir düzen içerisinde aktarabilmesi için düzenli düşünme alışkanlığı kazanması lazımdır. İnsan, beyninde karma karışık duran bilgi ve düşünceleri bir birinden ayırt edebilmeli, bir önem sırasına koyup ihtiyacına göre kullanabilmelidir. İşte **düzenli düşünme alışkanlığı** basit olarak budur. Bu alışkanlık, önce insanı *kendisini yetiştirmeye ve geliştirmeye* zorlar. *Çok ve etkili okuyarak kültür dağarcığını zenginleştirmeye yönelir. Etrafının farkında olmayı öğretir. Biriktirdikleriyle, doğru ve etkili düşünme ve hayal kurma becerisini artırır.*

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Güzel konuşan ve güzel yazan insanlar, sosyal hayatta daha başarılı olurlar. Siyasette başarılı olan insanların birçoğunun en belirgin özelliklerinden birinin, hatta halk gözüyle bakarsak birincisinin, **güzel ve etkili konuşma** olduğunu hepimiz biliriz. Çünkü böyle bir **konuşma (hitabet) düşünce ve fikirlerin** kolay anlaşılmasını ve aktarılmasını sağlayarak hedefine daha kolay ulaşır. Yine, sınıflarda birikimlerini düzenli ve etkili olarak öğrencilerine aktarabilen öğretmenlerin daha faydalı, **daha başarılı ve daha sevilen kişiler** olduğu bir gerçektir.

KOMPOZİSYONUN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

O halde kompozisyonu gerek geniş anlamda, gerekse **“edebî kompozisyon”** anlamında hayatımızın bir parçası haline getirmeli ve ona uygun hareket etmeliyiz. *Böylece, bizden başlayarak oluşacak toplumsal düzene, toplumsal huzura ve toplumsal barışa hizmet etmiş olur, daha üretken ve planlı dolayısıyla daha mutlu bir toplumun ferdi olarak yaşarız.*

KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

A. Sözlü Kompozisyon (Sözlü Anlatım) ve Konuşmanın İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi:

İnsanoğlunun **bir isteğini, ihtiyacını, kızgınlığını, korkusunu, heyecanını vb.** anlatmak için kullandığı ilk araç ses ve bu seslerin oluşturduğu sözlerdi. Yani önce konuşma vardı. İnsan yukarıda belirtilen sosyal, insani ihtiyaçlarını konuşma yoluyla karşılamaya başlamıştır.

KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

A. Sözlü Kompozisyon (Sözlü Anlatım) ve Konuşmanın İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi:

İn
vb. a
önce
konu

- ❖ Yazılı anlatım insanlık tarihi açısından bakıldığında sözlü anlatıma (konuşmaya) göre çok yeni bir etkinliktir. Bu tespitlerimizle yazıyı küçümsemek veya önemsiz göstermek niyetinde değiliz. Hepimiz biliyoruz ki insanlık tarihi, en ilkelinden günümüze kadar yazı ile başlar. **Ancak söyleyecek sözleri olmayanların yazılı anlatımda başarılı olmaları düşünülebilir mi?** İşte bu yüzden biz kitabımızda önce yazılı anlatımı değil, sözlü anlatımı tanıtmayı ve değerlendirmeyi tercih ettik.

ecanını
rdi. Yani
açlarını

KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

“Konuşma, insanın, öteki insanlarla ilişkilerini sürdürebilmesi için en çok gereksinim duyduğu ve yararlandığı önemli bir dil etkinliğidir. İnsanlar arasındaki iletişim, büyük oranda, konuşma aracılığıyla gerçekleşir. Buna göre konuşma, duygu ve düşüncelerin dil aracılığıyla aktarılması olarak tanımlanabilir.”

KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

Güzel konuşma, düzenli konuşma; güzel yazma, düzenli yazma gibi bir sanattır. Etkili, düzenli bir konuşma çoğu yerde insan için önemli bir referans olmaktadır. Düşüncelerini, isteklerini bir düzen içinde sözlü olarak aktaramayan insanların çok parlak bir sosyal konuma sahip olmaları düşünülemez. *Konuşma kusurları, eksiklikleri olan insanların toplum içinde küçümsendikleri hatta çoğu kez alay konusu oldukları hepimizin şahit olduğu bir gerçektir.*

KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

Sözün (Sözlü anlatımın) hayatımızdaki yerini ve önemini büyük Türk mutasavvıfı, güzel sözleriyle dünyayı etkileyen büyük Türk düşünürü Yunus Emre'nin veciz mısralarıyla olgunlaştıralım:

SÖZ

*Keleci bilen kişinin yüzünü ağide bir söz
Sözü bişirüp diyenün işünü sağide bir söz*

*Söz ola kese savaşı, söz ola kesdire başı
Söz ola ağulu aşı balıla yağ ede bir söz*

*Kelecilerün bişirgil yaramazunu şaşırğılı
Sözün usıla düşürgil demegil çağada bir söz*

*Gel ahı ey şehriyârı sözümüzü anla bârı
Hezâran gevher dinârı kara toprağ ede bir söz*

*Kişi bile söz demini demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini sekiz uçmağ ede bir söz*

*Yürü yürü yolunıla gafil olma bilinile
Key sakın key dilinile canuna dağ ede bir söz*

*Yunus imdi söz yatından söyle sözü gayetinden
Hey sakın o Şeh katından seni ırağ ede bir söz.*

Yunus Emre

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Kompozisyon konusunun başında da söylediğimiz gibi güzel konuşmak ve güzel yazmak bir sanattır. Bu sanatta başarılı olabilmek için onun gerektirdiği bilgi, birikim, hazırlık ve altyapıya sahip olmak gerekir. Hiçbir donanım olmaksızın, bilimsel bir altyapı olmadan sadece bir heves sonucu **“ben de güzel konuşurum”** veya **“ben çok güzel konuşuyorum”** demek boş ve faydasız bir sözden öteye geçmez.

Bu tür hazırlıksız insanların konuşmaları toplumsal hayatta fayda yerine zarar getirir. İnsanı sıkıcı, itici, sevimsiz birisi yapabilir.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Güzel konuşmanın birinci şartı ciddi bir **"kültürel birikime"** sahip olmaktır. Güzel konuşabilmemiz için önce herhangi bir konuda konuşacak sözümüz olması gerekir. Bunun için de o konuyla ilgili birikimimiz olmalıdır. Böyle bir birikime sahip değilsek konuşmamız inandırıcı olmaz ve havada kalır.

Kültürel birikimin oluşması için de doğru ve çok okumalı, birikimli insanları dinlemeyi alışkanlık haline getirmeli ve eğitimimize önem vermeliyiz.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Güzel konuşmanın bir diğer şartı da **ana dil sevgisi ve becerisinin** üst düzeye çıkarılmasıdır. Ana diline **ses, şekil, anlam ve cümle bilgisi** bakımından hâkim olmayan bir kişinin güzel yazması gibi, güzel konuşması da beklenemez. Dilinin seslerini tanımayan bir kişinin konuşmasında, doğal olarak, telaffuz bozuklukları ortaya çıkacaktır.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Kelimeler arası anlam ilgisini yeterince bilmeyen bir kişi, bir kelimeyi kullanırken gerçek, yan, mecaz veya terim anlamlarını birbirine karıştırabilir, bu da meramın anlaşılmamasına veya yanlış anlaşılmasına sebep olabilir. Yine dilinin cümle yapısını bilmeyen bir insanın kelime ve kelime gruplarının yerli yerinde kullanıldığı etkili cümleler kurabilmesi mümkün müdür? ***İşte bu sebeplerden dolayı güzel konuşmak isteyen bir kişinin sağlam bir dil birikimi olması gerekir.***

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Yine iyi bir dilbilgisi becerisi, sesimizi iyi kullanmayı da beraberinde getirecektir. **Vurgu ve tonlama** konusunda bilgi sahibi olamayan bir kişinin konuşmasının etkili olmasını bekleyemeyiz. *Konuşma bozukluklarının* bir kısmının sebebinin *vurgu ve tonlama eksikliği* olduğunu görüyoruz.

Mesela **"Zafer"** isimli bir arkadaşımızın adının ilk hecesini uzatarak **"Zaafer"** şeklinde söylemesi, bir konuşma kusurudur ve doğrudan doğruya sözcük vurgusuyla ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Yine iyi bir dilbilgisi becerisi, sesimizi iyi kullanmayı da beraberinde getirecektir. **Vurgu ve tonlama** konusunda bilgi sahibi olamayan bir kişinin konuşmasının etkili olmasını bekleyemeyiz. *Konuşma bozukluklarının* bir kısmının sebebinin *vurgu ve tonlama eksikliği* olduğunu görüyoruz.

Mesela "Zaafer" şeklinde ses vurgusuyla

- ❖ Yine konuşma sırasında sesimizin, konuyla ilgili olarak, **yükselmesi, alçalması, titremesi, yumuşaması veya sertleşmesi** olan tonlama ile ilgili bilgiler de konuşmamızda ses ile konu arasında bir uyum yaratacak ve konuşmamızı etkili kılacaktır.

"Zaafer" sözcük

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

 Konuşmada başarılı olmanın önemli şartlarından birisi de, ilgi çekici, sınırları açıkça belirlenmiş bir konu bulmaktır. Çerçevesi çizilmemiş, konusu tam belli olmayan konuşmalar, gevezelikten öteye gitmez ve dinleyenleri sıkar. **Onun için konuşmacı, konusunu, kuvvetli bir mantık örgüsü içinde dinleyicilerine sunmalıdır.**

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Konuşmada başarılı olmanın yollarından birisi de, gerektiğinde **dinlemeyi de bilmektir**. Atalarımızın dediği gibi **“Söz gümüşse sükût altındır.”** İnsan hep kendisi konuşmak istememeli, zamanı ve yeri geldikçe karşısındakilere de söz hakkı vermelidir. Bu sebeple konuşmada, ne zaman aktif, ne zaman pasif olunması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Konuşmada başarılı olmanın önündeki en büyük engellerden birisi, konuşmayı bozan *kelimeler/sesler* kullanmaktır.

- Bunlardan ilki, kelime bulmakta zorlanan bazı konuşmacıların, konuşmada oluşan boşluğu doldurmak için kullandıkları **"eee", "ııı", "şey"** gibi anlamlı anlamsız birçok kelime ve seslerdir. Bu durum, dinleyicileri sıkacağı gibi, konuşmayı da komik duruma düşürebilir.
- Bu konudaki bir başka kusur da bazı kelimelerin konuşmada çok sık tekrar edilmesidir. Konuşma sırasında sürekli tekrar edilen **"yani", "şey", "müthiş", "hayret", "güzel"** vb. gibi kelimeler konuşmanın akıcılığını engelleyeceği için dinleyicileri de sıkacaktır.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

Konuşmayı başarılı kılan bir başka husus da, **konuşmanın içeriği** (muhtevası-konusu) ile **beden dilinin** (jest ve mimiklerin) uyumlu olmasıdır. Konuşmacının beden dili ile konuşmasının içeriği uyumsuzsa dinleyenler üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktır.

Mesela akademik bir konu üzerinde konuşurken gereksiz el kol hareketleri yapmak, daha rahat ve farklı ortamlarda, mesela hikâye veya fıkra anlatırken başvurabildiğimiz farklı ağız veya şivelerden örnekler vermek konunun ciddiyetini bozacaktır.

Etkili ve Doğru Konuşmanın (Sözlü Kompozisyonun) Genel Şartları

 Konuşmada başarının şartlarından birisi de konuşmacının karşısındaki kişi veya kişilere **uygun düzeyde** konuşmasıdır. Arkadaşımızla, bir büyüğümüzle, resmi sıfatı olan bir kişiyle veya ilk defa tanıştığımız bir kişiyle, aynı şekilde, aynı kelimelerle veya kalıplarla konuşamayız. Toplu konuşma etkinliklerinde de karşımızdaki topluluğun yaş ve eğitim durumunu mutlaka göz önünde bulundurmalıyız. ***Konuşma süresini ve konuşmada kullanılacak kelimeleri buna göre seçmeliyiz.***

 Başarılı bir sözlü anlatımda dikkat edilecek son husus da, dinleyicilerin **eleştirilerini kulak ardı etmemek**, eğer eleştirilerde haklılık payı varsa bu eksiklikleri gidermektir. Böylece dinleyenler üzerindeki etkimiz ve saygınlığımız daha da artacaktır.